

УДК 37.064:37.018.1-053.4(045)

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2\(10\).338009](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2(10).338009)

Філімонюк Альона Сергіївна,

методист науково-методичної лабораторії
дошкільної освіти, кафедри дошкільної і початкової освіти,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти

Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

alenafilimonuk500@gmail.com<https://orcid.org/0009-0002-1899-2573>

ОСОБЛИВОСТІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВИХОВАТЕЛЕМ ЗДО ТА БАТЬКАМИ: ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ

Анотація. У статті розкрито сутність педагогіки партнерства як важливої складової модернізації дошкільної освіти в умовах трансформаційних змін, які відбуваються у сучасному українському суспільстві. Акцентовано увагу на зміні парадигми щодо освітньої взаємодії, що полягає у переході від авторитарної моделі до суб'єкт-суб'єктного типу між всіма учасниками освітнього процесу. Розглянуто важливість формування партнерських взаємодій між дитиною, педагогом та батьками, як умови ефективного розвитку особистості дитини дошкільного віку та формування позитивного мікроклімату у закладі дошкільної освіти. Визначено ключеві принципи педагогіки партнерства: рівноправність, довіра, взаємна відповідальність, повага, відкритість і співробітництво. Проаналізовано основні функції партнерської взаємодії, зокрема соціалізуючу, адаптаційну, виховну, розвивальну та інтеграційну. Розглянуто найбільш ефективні форми реалізації педагогічного партнерства: спільне планування освітнього процесу, батьківські клуби, родинні свята, тренінги для педагогів і батьків. Окрему увагу приділено механізмам реалізації педагогічного партнерства серед яких – формування комунікативної компетентності педагогів та створення інформаційно-просвітницьких ресурсів для батьків. Обґрунтовано позицію, щодо впровадження партнерської взаємодії, яка сприяє створенню позитивного освітнього середовища, розвитку соціальних та життєвих компетентностей дітей дошкільного віку, підвищенню професійної майстерності педагогів та активному залученню батьків до життя закладу дошкільної освіти. Надано методичні рекомендації педагогам щодо оптимізації педагогіки партнерства у ЗДО.

Ключові слова: педагогіка партнерства, дошкільна освіта, партнерська взаємодія, педагог, батьки, діти, освітнє середовище.

Із розвитком сучасного суспільства виникає потреба у вдосконаленні та розробленні нових вимог щодо системи освіти та виховання молодшого покоління. Головним завданням сьогодення у становленні сучасної теорії і практики виховання дитини дошкільного віку є вивчення її особистості та соціальне середовище, що впливає на її розвиток. Варто наголосити, що процес соціального розвитку та становлення дитини відбувається в осередку сім'ї, соціального та національного середовища. Особистість дитини зазнає впливу від батьків, сім'ї, оточуючих, однолітків, закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО) як соціальної інституції, тощо. Враховуючи виховний вплив на особистість дитини всіх сфер життя, зазначимо, що найбільший соціалізуючий вплив належить сім'ї та закладу дошкільної освіти (Карнаух).

Розвиток сучасної системи дошкільного виховання орієнтовано на особистісному та творчому підходах. У розробці та впровадженні сучасних методик виховання дітей дошкільного віку підґрунтям виступають здобутки народної педагогіки, родинного виховання, сучасних досягнень науки, світового педагогічного досвіду та національної культури. Центром освітньо-виховного процесу є особистість дитини, тому виховний процес ґрунтується на дотриманні дидактичних принципів, таких як: національне спрямування виховного процесу, гуманізм, співробітництво вихователя з особистістю дитини, об'єднання різноманітних форм організації освітньо-виховного процесу, розвиток естетичного виховання тощо (Каньоса, 2015).

Важливим компонентом організації освітньо-виховного процесу дітей дошкільного віку є педагогіка партнерства, адже співпраця педагогів ЗДО з батьками вихованців забезпечує ефективність дошкільної освіти. Значущість партнерської взаємодії батьків та закладу дошкільної освіти полягає у забезпеченні сприятливих умов для виховання всебічно розвиненої, соціально адаптованої та здорової дитини (Гасанова, 2018).

Розвиток, регулювання та принципи запровадження суспільного і сімейного виховання у виховний процес закладів дошкільної освіти регулюється відповідними нормативними документами, зокрема,

Законом України «Про дошкільну освіту» (2024), Концепцією дошкільного виховання в Україні (2020), Базовим компонентом дошкільної освіти (2021) тощо. Водночас в освітньо-виховному процесі визначено конкретних учасників (батьки, діти, вихователі), які виконують певні ролі, специфічні функції, а також не замінюють один одного. В такому контексті виникає необхідність залучення до партнерства та взаємодії всіх учасників виховного процесу з метою досягнення основних завдань щодо всебічного розвитку вихованця (Красножон).

Роль закладу дошкільної освіти полягає не лише в організації виховного процесу, але й у консультуванні батьків щодо виховання їхніх дітей. Орієнтуючи батьків в актуальних виховних питаннях, ЗДО ініціює обмін виховним досвідом та встановлює взаєморозуміння між батьками та вихователями. Ця діяльність допомагає вихователям встановити оптимальні шляхи всебічного розвитку особистості дитини (Шкляр, 2016).

Включення сім'ї в освітнє середовище закладу дошкільної освіти як важливого партнера та активного суб'єкта надасть можливість створити умови для ефективної взаємодії педагогів і батьків та виробити стратегічні цілі у сфері дошкільного виховання дітей (Турішева). На тому, що об'єднання зусиль та співпраця ЗДО із родиною дитини сприятиме всебічному розвитку особистості дитини, наголошували ще класики педагогічної думки М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, (Перепелюк, 2018).

Проблему педагогічної взаємодії з батьками дітей дошкільного віку досліджували українські та зарубіжні вчені. Зокрема, увага приділялась таким аспектам: співпраця батьків та ЗДО (С. Вандербрук, Л. Кондратенко, Т. Поніманська, та ін.), методична робота щодо вдосконалення змісту роботи вихователів із батьками (К. Біла, Дж. Епштейн, Л. Шульга та ін.), роль ЗДО та сім'ї у становленні особистості дитини (Л. Берко, М. Гарвард, О. Лінник та ін.) (Шкляр, 2016).

Сьогодні дослідники приділяють увагу різним аспектам питання партнерства ЗДО та сім'ї. Так, основні аспекти взаємодії та співпраці з батьками вивчають І. Бойко, Н. Вороніна, І. Козак, М. Пірсон, Н. Ткаченко; проблему вибору методів та визначення змісту педагогічної освіти батьків розглядають Т. Корнієнко, Л. Річардсон, П. Уайт; питання щодо формування моральних якостей дитини на засадах партнерства ЗДО і батьків вивчають Т. Браун. С. Кравченко, К. Холл; аспекти екологічного виховання дитини дошкільного віку на засадах партнерства досліджує Н. Кот; питання виховання дитини на засадах миру в контексті педагогіки партнерства розглядає Т. Пагута (Красножон).

Соціалізація людини та процес формування особистості починається з раннього дитинства. Джерелом соціалізації людини виступають сімейні та соціальні інститути. Як зазначає С. Кравченко, значущим фактором розвитку особистості дитини є соціокультурне оточення, до якого входять сім'я, однолітки, заклад дошкільної освіти, середовище, в якому живе дитина, тощо (Тарабасова, 2016).

На першому етапі соціалізації дитини стає виховання в сім'ї, під час якого встановлюється початковий зв'язок із батьками та найріднішими людьми. На наступному етапі соціальні зв'язки встановлюються вже поза межами сімейних відносин, тобто з однолітками та з середовищем закладу дошкільної освіти (Величко, 2017).

Л. Карнаух зазначає, що природним чинником соціалізації дитини виступає її сім'я. Впродовж усього життя сім'я залишається важливим мікросередовищем, в умовах якого проходить особистісне зростання людини (Карнаух).

Т. Рожко-Павлишин також переконує, що найважливішим осередком виховання та провідним соціальним фактором, який впливає на становлення особистості дитини є її сім'я. Батьки своїм виховним впливом закладають основні особистісні якості, які супроводжуватимуть дитину все життя. Однак, на думку В. Виноградової на різних етапах виховання батьки потребують допомоги у визначенні основних шляхів соціалізації дитини дошкільного віку, пошуку ефективних засобів впливу на дитину та способів розвитку її основних компетентностей. Таким чином дослідниця акцентує на необхідності налагодження конструктивної взаємодії сім'ї та ЗДО (Рожко-Палишин, 2018).

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти) сучасний заклад дошкільної освіти покликаний стати інститутом соціалізації, головним завданням якого є забезпечення психологічної, соціальної та фізичної компетентностей дитини дошкільного віку, формування ціннісного ставлення до навколишньої дійсності, набуття навичок особистісного існування та орієнтування у світі тощо. Головними принципами сучасної дошкільної освіти є: єдність навчання, виховання і оздоровлення дітей; демократизація та гуманізація освітнього процесу; особистісно зорієнтований підхід; доступність для всіх громадян дошкільної освіти; єдність виховного впливу сім'ї та ЗДО; відповідність змісту та обсягу дошкільної освіти особливостям розвитку та стану здоров'я дитини дошкільного віку; рівні умови для всебічного розвитку та реалізації здібностей, нахилів, задатків кожної дитини; наступність і перспективність між дошкільною та початковою освітою (Ковшар, 2015).

Н. Каньоса наголошує на тому, що у процесі освітньо-виховного процесу батьки та ЗДО, як його

активні учасники, виконують свої, визначальні, ролі, які перетинаються на всіх етапах. Так, заклад дошкільної освіти виконує важливу роль у створенні та підтримці сприятливих умов для психічно-фізичного та морального розвитку дитини, її основних компетентностей, позитивних нахилів, творчих здібностей та інтересів; у залученні до дитячого колективу однолітків та формуванні потреби у емоційно-особистісному спілкуванні; розвивати вміння і навички доброзичливого спілкування з батьками та вихователями; надавати професійну допомогу та консультації батькам у вирішенні педагогічних проблем, конфліктних ситуацій тощо. Важливою є роль батьків у створенні та підтримці сприятливих умов для морального, психологічного, фізичного розвитку дитини в осередку сім'ї; виявленні, підтримці та розвитку творчих здібностей дошкільника; створенні умов для особистісно-емоційного спілкування в сім'ї; вихованні доброзичливого ставлення до дитячого колективу та ЗДО; усвідомлення дитиною себе як частини колективу (Каньоса, 2015).

На сьогодиншньому етапі розвитку системи освітньо-виховного процесу проблема взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків набула особливого значення. Це зумовлено не лише трансформаціями в освітній політиці та суспільних запитах, а й потребою у формуванні гармонійно розвиненої, морально зрілої особистості дитини. Успішна реалізація завдань дошкільної освіти можлива лише за умови налагодженого партнерства між педагогами та родинами. У цьому контексті важливим є пошук та впровадження єдиних підходів до планування спільної діяльності, організаційно-структурних та методичних основ, вибору загальних показників результативності роботи. Нині, із розвитком соціально-політичної та економічної сфер суспільства, актуальною є практика використання педагогічного потенціалу традиційних форм взаємодії з сім'єю та пошуку нових, результативних, інтерактивних форм партнерства з батьками (Турішцева).

Як зазначає Н. Каньоса, взаємодія батьків та сучасного ЗДО має передбачати їх співробітництво. Водночас, керівну функцію у професійній реалізації партнерської взаємодії з батьками має виконувати заклад дошкільної освіти. Організуючи таку діяльність вихователі повинні ініціювати співробітництво з батьками, оскільки вони через свою професійну підготовленість, можуть пояснити залежність успішної освітньо-виховної роботи від злагодженості до наступності у вихованні дошкільників (Каньоса, 2015).

Таким чином, у сучасній системі дошкільної освіти активно впроваджується термін «педагогіка партнерства», який передбачає суттєво новий підхід до взаємодії між педагогами, батьками та дітьми.

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємовідносин усіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, педагогів), яка:

- покликана об'єднувати всіх учасників освітнього процесу для виконання спільних завдань та відповідати за їх результативність;
- ґрунтується на рівноправності, довірі та повазі учасників освітньо-виховного процесу, враховуючи інтереси та цінності кожного;
- заснована на принципах спільності інтересів і добровільності (Красножон), (Архипенко).

За визначенням Є. Куявіньського, педагогічне партнерство це двостороння освітня підтримка, в якому кожен учасник освітньої взаємодії стає як постачальником, так і отримувачем освітньої допомоги, в залежності від можливостей та потреб кожного (Перепелюк, 2017).

О. Карпенко та М. Чепіль наголошують на тому, що взаємодія батьків і ЗДО може мати як позитивні, так і негативні наслідки. В умовах сучасного суспільства з його швидкісним темпом батьки все частіше перекладають відповідальність за виховання дитини на заклад дошкільної освіти і розраховують на підтримку, інформативність, турботу компетентного педагога. Однак, лише узгодження змісту і напряду діяльності із батьками дитини, надасть можливість компетентно керувати виховним процесом. Будівання педагогічно-батьківських відносин на засадах партнерства і взаємодопомоги стане для дитини наслідуванням зразка поведінки батьків. Тому, батьки та педагоги мають дотримуватись однієї позиції щодо організації освітнього-виховного процесу дитини (Карпенко & Чепіль, 2021).

Як вже зазначалось, включення надбань суспільного та сімейного виховання для реалізації освітньо-виховного процесу ЗДО визначені нормативними документами, зокрема законом України «Про дошкільну освіту», Концепцією дошкільного виховання в Україні та Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні. Цими документами окреслено єдине виховне середовище для кожної дитини дошкільного віку, в якому батькам належить велика відповідальність (Надтока).

Б. Кук у взаємодії між освітніми партнерами виокремлює чотири елементи: інтелектуальний (розуміння необхідності партнерства для досягнення спільної мети); емоційний (встановлення доброзичливих відносин між учасниками виховного процесу); вольовий (добровільне прагнення взаємодіяти заради досягнення спільної педагогічної мети); біхевіоральний (культурна, безконфліктна поведінка педагогічних партнерів) (Перепелюк, 2017).

Великий класик педагогіки В. Сухомлинський наголошував на необхідності суспільного і родинного

виховання. На думку вченого, перш за все треба сконцентруватись на батьківському «всеобучу», тобто навчити батьків як правильно виховувати дитину. Нині, взаємодія ЗДО з батьками дошкільників здійснюється в більшості закладів. Педагогічна спільнота ЗДО має завдання пояснити батькам їх виключну роль у становленні особистості дитини дошкільного віку, значення цілеспрямованої розвивально-виховної роботи вдома та її єдності з виховним процесом у ЗДО. Результат такої діяльності значною мірою залежить від рівня розуміння батьками необхідності партнерської взаємодії з ЗДО, ступеня особистісної культури батьків, зокрема педагогічної (Шкляр, 2016).

Партнерська взаємодія батьків і педагогів дозволяє краще пізнати дитину, усвідомити її настрої та емоційно-вольові характеристики, а отже, допомогти ефективно організувати виховний процес. Щільна і результативна взаємодія ЗДО і батьків забезпечить умови для розвитку гармонійної, повноцінної особистості дитини.

Процес партнерської взаємодії батьків та ЗДО охоплює кілька етапів:

- передадаптаційний – передбачає роботу з батьками та їх дітьми на етапі вступу дитини до ЗДО. Відбувається ознайомлення зі специфікою та умовами закладу;
- адаптаційний – на цьому етапі відбувається пристосування дитини до умов ЗДО та участь у цьому процесі батьків;
- методичний – встановлюється чітко, логічно та послідовно організована система взаємодії батьків і ЗДО для створення єдиного розвивального, виховного простору для дитини;
- організаційний – передбачає спільну діяльність, об'єднану системою заходів, педагогів та батьків, спрямовану на всебічний розвиток дитини (Кушнір).

Отже, у сучасній системі дошкільної освіти важливим компонентом є встановлення партнерської взаємодії батьків та закладу дошкільної освіти, метою якої є розроблення спільних методичних засад у вихованні дитини, реалізації різноманітної діяльності ЗДО, розвитку всебічно-розвиненої, компетентнісної, соціально-адаптованої дитини до майбутнього життя.

Вдосконалення дошкільної освіти на засадах партнерської взаємодії ЗДО та батьків можливе лише за умов врахування системи принципів, яка дозволить сконцентрувати освітньо-виховний процес на реалізацію спільної мети та дій, встановлення взаємодовіри всіх учасників освітнього процесу. Досягнення спільної мети має ґрунтуватися на освітньо-виховному діалозі, єдності та суголосності всіх педагогічних заходів.

М. Лобочкий виокремлює такі ключові принципи для реалізації ідеї партнерства в системі дошкільної освіти: єдність впливів; позитивна мотивація; партнерство; активна і систематична співпраця; різнобічний обмін інформацією (Перепелюк, 2017).

На думку А. Машке, партнерська взаємодія між ЗДО і батьками буде успішною за умов дотримання таких принципів: єдності дій (інтеграції дій); взаємного визнання прав та компетентності; взаємної довіри; обміну інформацією; взаємної лояльності (Перепелюк, 2017).

Аналіз багатьох наукових джерел надав можливість з'ясувати, що формування та впровадження партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками дитини має ґрунтуватися на єдиній системі принципів. Вважаємо, що дотримання позиціонованої системи принципів дозволить максимально ефективно досягти результативності у партнерській взаємодії, а саме:

- повага до особистості дитини як з боку батьків, так і з боку педагогів ЗДО;
- індивідуальний підхід до всіх учасників виховного процесу (як до дитини, так і до батьків);
- гуманізація освітньо-виховного процесу;
- зв'язок з традиціями народної педагогіки, фольклором, різновидами національного та світового мистецтва;
- позитивна мотивація та встановлення спільної мети;
- єдина мета та завдання виховного процесу;
- міжособистісний обмін інформацією та досвідом;
- динамічність та сучасність вибору форм і методів роботи;
- систематичність проведення спільних заходів;
- міжособистісне доброзичливе та позитивне ставлення всіх учасників освітньо-виховного процесу (батьків, вихователів, дітей);
- встановлення довірливих відносин між учасниками виховного процесу;
- будування взаємодії на рівні діалогу та взаємоповаги;
- розподілене лідерство (можливість вибору форм та методів взаємодії, а також відповідальність за їх результати);
- особиста зацікавленість батьків (партнерська взаємодія матиме ефективність тільки у випадку особистої мотивації кожного партнера);

- соціальне партнерство (рівність учасників виховного процесу, добровільність у прийнятті зобов'язань, обов'язковість виконання завдань);
- постійний аналіз результатів освітньо-виховного процесу та пошук шляхів їх вдосконалення.

Дотримання зазначених принципів допомагає уникнути протиріч, які можуть виникати у процесі партнерської взаємодії. Це протиріччя між необхідністю батьків в педагогічних знаннях та відсутністю умов їхнього отримання; між недостатнім рівнем педагогічної культури батьків та неможливістю закладу надання освітніх послуг батькам; між набутими батьками новими правами та обов'язками та невмінням їх реалізувати; між бажанням батьків брати участь у діяльності ЗДО та чітко визначеним і регламентованим характером діяльності закладу (Надтока), (Пенцалюк).

Впровадження провідних принципів дозволить утворити тісну взаємодію між батьками та ЗДО, де заклад стане для батьків важливим консультативним і просвітницьким центром, до якого вони зможуть звернутись для розв'язання педагогічних питань (Величко, 2017).

Дотримання та впровадження провідних принципів у освітньо-виховний процес забезпечить виконання провідних завдань. У низці джерел (Карпенко & Чепіль, 2021; Лашенко, н.д.; Надтока, н.д.; Пенцалюк, н.д.; Сокиринська, н.д.; Туріщева, н.д.; Шкляр, 2016), визначено головні завдання ефективного впровадження партнерства ЗДО і батьків дитини. Основними завданнями вважаємо такі, як: встановлення партнерських відносин з батьками кожної дитини; вивчення сім'ї дитини та моделі виховання в сім'ї; об'єднання зусиль батьків та педагогів для досягнення єдиної мети у вихованні та розвитку дитини; створення атмосфери взаєморозуміння, емоційної підтримки; всебічний розвиток всіх учасників виховного процесу (дітей, батьків, педагогів); стимулювання та вдосконалення психолого-педагогічних знань, вмінь та навичок батьків; заповнення прогалин у педагогічних знаннях вихователів і батьків; ознайомлення батьків з типами соціальної поведінки; підтримка впевненості батьків у їхніх педагогічних можливостях; інформування батьків про успіхи та труднощі у вихованні дитини, про розвиток її знань, вмінь та навичок; про особливості функціонування ЗДО тощо; компенсування та видалення наслідків порушень розвитку дитини та неадекватних процесів соціалізації; пошук форм поведінки у нестандартних ситуаціях; залучення сімейного досвіду у вихованні дитини закладом дошкільної освіти; використання та впровадження різноманітних форм та методів роботи з дітьми та батьками, об'єднання індивідуальних та групових форм роботи; активне залучення батьків до підготовки, проведення та аналізу спільних заходів.

Отже, партнерська взаємодія ЗДО та батьків дитини є важливою умовою повноцінного розвитку вихованця, його соціальної адаптації та становлення як особистості. Важливим аспектом ефективного партнерства є стимулювання та вдосконалення психолого-педагогічної компетенції батьків.

Важливу роль у забезпеченні всебічного та повноцінного розвитку дитини виконує ефективне партнерство ЗДО та батьків дітей дошкільного віку. Ефективність дошкільного виховання значною мірою визначається тими відносинами, що складаються між батьками та педагогами. Тому важливо, щоб ЗДО та батьки взаємодіяли у виховному процесі дитини. На таких умовах стануть можливими створення сприятливих умов для реалізації єдиних вимог щодо всебічного розвитку кожної дитини та забезпечення неперервності виховних впливів (Солонська, 2019).

Ефективність партнерства ЗДО з батьками залежить від багатьох факторів. Важливим фактором досягнення ефективності від партнерства ЗДО з батьками є чітке та передбачуване визначення змісту роботи, форм, методів та прийомів. Зміст роботи має враховувати специфіку виховання, розвитку та навчання дітей дошкільного віку. Для цього першочерговим завданням є ознайомлення батьків зі специфікою адаптації дитини до ЗДО та його колективу, з важливими аспектами соціалізації дітей дошкільного віку, з особливостями морального, фізичного, психологічного розвитку вихованця (Шкляр, 2016).

Зміст партнерської співпраці має ґрунтуватися на: особистісній орієнтації на дитину; психологічно спрямованій взаємодії; певному прикладному характері; об'єднанні зусиль педагогів та батьків в усіх аспектах розвитку дитини; пріоритетному розв'язанні педагогічних проблем; чітких часових визначеностях та орієнтації на конкретний результат (Сокиринська).

Ефективність партнерства залежить від зацікавленості в ньому батьків. Тому, важливо продемонструвати батькам результативність діяльності ЗДО у цьому напрямку, що виявляється в позитивних змінах в освітніх досягненнях, поведінці, емоційному стані, здоров'ї їхньої дитини порівняно з її попередніми результатами (Шкляр, 2016).

Ю. Надтока наголошує на необхідності включення батьків у діяльність ЗДО. Партнерство ЗДО та батьків вона визначає як єдину, згуртовану сім'ю, до якої входять батьки, дитина, педагоги, що організовує та виконує спільну діяльність. В цьому контексті всі педагогічні проблеми, завдання, конфліктні ситуації вирішуються спільно, з урахуванням кожного члена такої сім'ї, з досягненням

максимальної результативності (Надтока).

На думку І. Пенцалюк, важливим фактором ефективності партнерства є педагогічна культура батьків. Педагогічна культура батьків це рівень їх підготовленості, наявність тих знань і вмінь, які застосовують у процесі сімейного та суспільного виховання дитини. Педагогічну культуру визначають психолого-педагогічні та фізіолого-гігієнічні знання, набуті в процесі виховання дитини, та відповідальне ставлення до своїх батьківських обов'язків. У процесі партнерства із ЗДО батьки мають оволодіти: головними закономірностями та особливостями виховання й навчання дитини дошкільного віку; основами про зміст і методи виховання; оволодіти методами організації дитячої діяльності; навичками організації партнерської взаємодії у виховному процесі (Пенцалюк).

Варто наголосити на необхідності усвідомлення батьками власної значущості у виконанні виховних функцій. Батьки повинні розуміти свій внесок у виховний процес власної дитини, нести відповідальність за формування морально-ціннісних стосунків з дитиною. Для цього батьки мають прагнути до набуття нових педагогічних знань, практичних вмінь та навичок. Тому ЗДО має організувати та систематизувати цілеспрямоване формування у батьків педагогічних знань, що враховуватиме особливості та потреби кожної родини, відповідатиме її запитам та потребам (Шкляр, 2016).

На думку І. Перепелюк, для реалізації партнерської взаємодії кожному учаснику знадобляться навички комунікації в специфічних напрямках діяльності. Так, педагоги ЗДО виконують функції в комунікації з батьками, ініціюють та розвивають контакти, пропонують форми співпраці. Батьки, у свою чергу, висловлюють свої очікування щодо діяльності ЗДО, оцінюють запропоновані форми роботи, висловлюють свої пропозиції щодо виховання дитини, долучаються до освітньо-виховної діяльності ЗДО (Перепелюк, 2018).

Як зауважує Ю. Надтока, ефективність взаємодії ЗДО та батьків залежить від ступеня задоволення потреб батьків та дітей закладом освіти. Тому, діяльність педагогів має бути спрямована на визначення основних умов та настанов батьків у реалізації виховного процесу власної дитини, визначити їх недоліки та переваги, розробити рекомендації та шляхи формування всебічно розвиненої особистості дитини, зацікавити батьків освітньо-виховним процесом ЗДО (Надтока).

Реалізуючи принцип рівноправності у партнерстві батьків та педагогів, варто пам'ятати, що ЗДО, як професійно організована установа, несе відповідальність за залучення батьків до діяльності ЗДО (Перепелюк, 2018). А тому ЗДО має спрямовувати педагогічну діяльність батьків та педагогів у потрібному напрямку.

На думку О. Лашенко, ефективність партнерства ЗДО та батьків залежить від створених закладом відповідних умов, а саме: відкритість ЗДО для батьків, як інформативно, так і для участі у виховному процесі; обізнаність педагогами умов виховання дитини в сім'ї, її індивідуальні особливості та потреби; проведення заходів, спрямованих на встановлення партнерства з батьками дитини, на налагодження зворотного зв'язку, на збагачення знань батьків тощо (Лашенко).

Обов'язковою умовою ефективності партнерства ЗДО та батьків є уникнення таких відносин, коли батьки визнаючи пріоритет ЗДО у вирішенні педагогічних завдань, не беруть участь в освітньо-виховному процесі, а педагоги не приділяють належної уваги сім'ї у розвитку та вихованні дитини, таким чином не використовують вплив та потенціал батьків у вирішенні освітньо-виховних проблем (Шкляр, 2016).

Ефективність партнерства батьків та ЗДО також залежить від отриманих результатів. Так, на думку М. Росцішевської-Возняк, результативність партнерства для педагогів виявляється у таких аспектах: вони глибше пізнають дитину, що дає можливість більш ефективного педагогічного впливу на неї; отримують схвалення своїй педагогічній діяльності; можуть коригувати свою діяльність таким чином, щоб якомога краще задовольнити потреби дитини; у важких ситуаціях можуть розраховувати на співпрацю та розуміння батьків; за необхідності відкрито можуть попросити про допомогу; усвідомлюють цінність власної педагогічної діяльності.

Батьки, у результаті партнерської взаємодії, можуть отримати такі результати: краще пізнають особливості своєї дитини, виявляючи більшу зацікавленість до неї; розраховують на розуміння та інтерес з боку педагога; поглиблюють педагогічні знання та вміння, що дає можливість краще реагувати у кризових ситуаціях; усвідомлюють важливість партнерства у вихованні; стають сміливішими у важких ситуаціях, не бояться просити допомоги (Перепелюк, 2017).

І. Архипенко виокремлює основні вимоги та правила організації партнерства ЗДО та батьків такі, як: встановлення близьких контактів між учасниками виховного процесу; спільне об'єднання зусиль для досягнення єдиної мети – формування всебічно розвиненої, компетентної особистості дитини; єдність дій педагогів і батьків; будівництва міжособистісних відносин на основі гуманізму, уникнення конфліктних ситуацій; прийняття педагогічних рішень на основі спільного діалогу; систематичне підвищення рівня педагогічних знань батьків; постійне, ґрунтовне вивчення сім'ї (Архипенко).

Отже, ефективність партнерства ЗДО з батьками дитини досягається за умови спільного встановлення єдиної мети, вимог, завдань, методів і прийомів, та активної участі батьків у формуванні всебічно розвиненої, соціально орієнтованої та компетентної особистості дитини, що потребує впровадження методичних рекомендацій педагогам для оптимізації педагогіки партнерства у ЗДО, а саме:

- спільно з батьками визначати цілі та завдання освітнього процесу, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини;
- впроваджувати відкриті канали комунікації, які сприяють регулярному обміну інформацією, щодо розвитку дитини та її потреб;
- залучати батьків до життя ЗДО, організовуючи спільні заходи, благодійні ярмарки, тренінги, батьківські клуби, родинні свята;
- підтримувати позитивну мотивацію батьків до активної участі, систематично підкреслюючи їх важливу роль у вихованні та розвитку дитини;
- регулярно оцінювати ефективність партнерства, враховуючи зворотній зв'язок від батьків і педагогів та корегувати її за потреби.

Партнерство ЗДО та батьків дитини значною мірою залежить від активності обох сторін, зокрема від професійної компетентності педагогів. Вміння застосовувати педагогічні знання на практиці, виявляючи любов до кожної дитини, визначає результат партнерської взаємодії з батьками.

Для ефективної реалізації практики педагогіки партнерства педагог ЗДО повинен володіти такими психологічними здібностями та якостями:

- оперативно-творче мислення, здатність орієнтуватися у різних комунікативних ситуаціях;
- комунікативність, наявність потреби та вміння спілкуватись з батьками та дитиною;
- проявляти інтерес до всіх учасників виховного процесу;
- здатність співпереживати та розуміти інших;
- здатність підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні;
- здатність використовувати різні прийоми та засоби впливу: пристосування, захоплення, навіювання, переконання тощо;
- здатність керувати своїм психологічним станом, настроєм, мімікою, жестами, голосом тощо;
- комунікативна культура, великий лексичний запас, вміння вдало добирати мовні прийоми тощо;
- здатність до педагогічної імпровізації;
- вміння прогнозувати наслідки своїх дій та можливі педагогічні ситуації;
- вміння швидко реагувати на спонтанну комунікативну ситуацію.

Оптимізація педагогіки партнерства значною мірою залежить від рівня вмінь і навичок педагога. Так, педагог на шляху взаємодії з батьками дитини дошкільного віку повинен володіти такими вміннями:

- здатність встановлювати контакт із батьками при першій зустрічі;
- здатність викликати позитивне перше враження;
- вміння прослідковувати емоційний настрій співрозмовника;
- здатність виявляти та коригувати прояви негативного батьківського ставлення у вихованні дітей;
- вміння організовувати та керувати процесом спілкування;
- здатність організовувати довірливо-ділове спілкування з батьками та дітьми;
- здатність попереджувати та розв'язувати конфліктні ситуації;
- вміння застосовувати прийоми позитивної дискусії з батьками;
- володіння навичками активного і пасивного слухання;
- вміння використовувати та поєднувати вербальні та невербальні засоби комунікації (Кушнір).

Педагог повинен вміти проявляти повагу до особистої думки батьків та підкреслювати її значущість. Таким чином, думки та знання педагога стануть авторитетними для батьків. На всіх етапах роботи з батьками педагогу необхідно дотримуватись певних вимог: наділяти батьків як обов'язками, так і правами; забезпечувати не тільки засвоєння батьками нових педагогічних знань, але й педагогу враховувати та засвоювати їхній виховний досвід; право на особисту точку зору та наявність власної системи цінностей; заохочувати батьківську ініціативу та творчість (Сокиринська).

На початковому етапі партнерської взаємодії педагог має з'ясувати наскільки батьки потребують допомоги у вирішенні педагогічних проблем щодо виховання їхньої дитини та рівня готовності батьків до співпраці із ЗДО. На думку О. Красножона, педагог повинен забезпечити батькам конфіденційність у використанні зібраної інформації про дитину та умови її виховання у сім'ї. На основі отриманої інформації під час спілкування з батьками, педагог має обрати напрям роботи та форми його реалізації (Красножон).

Педагогу постійно потрібно підтримувати активність батьків. Важливим є забезпечення щоденного контакту з батьками. Для цього він має своєчасно повідомляти батькам про виявлені зміни у поведінці

дитини, проблеми у вихованні, навчальні результати тощо. Педагог має залучати батьків до підготовки, проведення та участі у спільних заходах (Рожко-Павлишин, 2018).

Для досягнення результатів у педагогічному спілкуванні з батьками, педагоги повинні дотримуватися основних умов організації педагогічної комунікації. Такими умовами є:

- організація процесу спілкування на засадах рівноправності, партнерства, конструктивного діалогу;
- будівництва спілкування з батьками на засадах дружельюбності;
- поступове формування індивідуального стилю педагогічного спілкування;
- свідоме регулювання негативних поведінкових проявів;
- форма звернення до батьків – по імені;
- вироблення та впровадження моделей спілкування, що здатні вирішити конфліктні ситуації та проблеми з батьками.

Важливим аспектом оптимізації педагогіки партнерства є володіння педагогами навичками педагогічної розмови. Матеріалом для педагогічної розмови стають спостереження за дитиною протягом її перебування у закладі дошкільної освіти, зокрема, її ставлення до однолітків, поведінка під час гри, мотиви поведінки тощо. В цьому контексті педагог має проявити тактовність, дружельюбність та вибудувати довірливу взаємодію (Надтока).

Отже, першочергова роль у впровадженні партнерської взаємодії з батьками належить педагогу. Саме тому ефективність та результативність партнерства ЗДО і батьків значною мірою залежить від дидактичних знань, психолого-педагогічних вмінь і навичок, особистісних прагнень та якостей педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Архипенко, І. Л. *Педагогіка партнерства – невід'ємна складова у роботі з батьками*. URL: <https://genezum.org/library/pedagogika-partnerstva--nevidemna-skladova-u-roboti-z-batkamy>
- Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти)*. (2024). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doskilknoyi%20osvity.pdf
- Бізюк, Т. В. *Співпраця з батьками через спілкування*. URL: <https://genezum.org/library/spivpracya-z-batkamy-cherez-spilkuвання>
- Величко, Т. Д. (2017). *Теорія і технологія соціалізації дитини в умовах дошкільного навчального закладу: навч. посібн.* Одеса.
- Галицька, Т. В. (2018). Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною: сучасні підходи. *Дошкільний навчальний заклад*, (11), 11–13.
- Гасанова, Д. А. (2018). *Взаємодія дошкільного закладу і сім'ї з виховання дітей дошкільників: посібник*. URL: <https://vseosvita.ua/library/vzaemodia-doskilknogo-zakladu-i-simi-z-vihovanna-ditej-doskilknikiv-119159.html>
- Гузь, В., Жейнова, С., & Таган, Л. (2018). Організаційно-педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного закладу з сім'єю. *Молодь і ринок*, (3), 27–30.
- Каньоса, Н. Г. (2015). *Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами: навчально-методичний посібник*. Кам'янець-Подільський. URL: <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/Kanosa-N.H.-Teoriia-ta-metodyka-spiivpratsi-DNZ-z-rodynamy.pdf?id=e0ded606-2f7f-48fa-94a1-e157029ed6d1>
- Карнаух, Л. *Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в умовах сучасного соціального середовища*. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/40/visnuk_11.pdf
- Карпенко, О. Є., & Чепіль, М. М. (2021). Педагогічне партнерство в закладах дошкільної освіти Польщі. *Дошкільна педагогіка*, 31(2), 151–154. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/31/part_2/33.pdf
- Ковалевська, Н. (2017). Впровадження у роботу дошкільного навчального закладу нової форми співпраці – батьківський клуб. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*, 23(2), 179–184.
- Ковшар, О. В. (2015). *Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти: монографія*. Кривий Ріг: Видавництво Р. А. Козлов.
- Конвенція ООН про права дитини*. (1991). URL: www.zakon.rada.gov.ua
- Конституція України*. (1996). Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (Зі змінами згідно із Законом України від 8 грудня 2004 р. № 2222). Харків: ПП «Інгвін».
- Красножон, О. О. *Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу*. URL: <https://vseosvita.ua/library/pedagogika-partnerstva-akisno-novij-riven-vzaemovidnosin-miz-ucasnikami-osvitnogo-procesu-220603.html>

- Velychko, T. D. (2017). *Teoriia i tekhnolohiia sotsializatsii dytyny v umovakh doshkilnoho navchalnoho zakladu: navch. posibn.* Odesa.
- Halyska, T. V. (2018). *Vzaiemodiia zakladu doshkilnoi osvity z rodynoiu: suchasni pidkhody.* Doshkilnyi navchalnyi zaklad, (11), 11–13.
- Hasanova, D. A. (2018). *Vzaiemodiia doshkilnoho zakladu i simi z vykhovannia ditei doshkilnykiv: posibnyk.* URL: <https://vseosvita.ua/library/vzaemodia-doshkilnogo-zakladu-i-simi-z-vihovanna-ditei-doshkilnykiv-119159.html>
- Huz, V., Zheinova, S., & Tahan, L. (2018). *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy efektyvnoi vzaiemodii doshkilnoho zakladu z simieiu.* Molod i rynek, (3), 27–30.
- Kanosa, N. H. (2015). *Teoriia ta metodyka spivpratsi DNZ z rodynamy: navchalno-metodychnyi posibnyk.* Kamianets-Podilskyi. URL: <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/Kanosa-N.H.-Teoriia-ta-metodyka-spivpratsi-DNZ-z-rodynamy.pdf?id=e0ded606-2f7f-48fa-94a1-e157029ed6d1>
- Karnaukh, L. *Osoblyvosti sotsializatsii ditei doshkilnoho viku v umovakh suchasnoho sotsialnoho seredovyshcha.* URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/40/visnuk_11.pdf
- Karpenko, O. Ye., & Chepil, M. M. (2021). *Pedahohichne partnerstvo v zakladakh doshkilnoi osvity Polshchi.* Doshkilna pedahohika, 31(2), 151–154. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/31/part_2/33.pdf
- Kovalevska, N. (2017). *Vprovadzhennia u robotu doshkilnoho navchalnoho zakladu novoi formy spivpratsi – batkivskiy klub.* Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka: zbirnyk naukovykh prats, 23(2), 179–184.
- Kovshar, O. V. (2015). *Teoretyko-metodychni zasady orhanizatsii peredshkilnoi osvity: monohrafiia.* Kryvyi Rih: Vydavnytstvo R. A. Kozlov.
- Konventsiiia OON pro prava dytyny. (1991). URL: www.zakon.rada.gov.ua
- Konstytutsiia Ukrainy. (1996). *Pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 r. (Zi zminy zghidno iz Zakonom Ukrainy vid 8 hrudnia 2004 r. № 2222).* Kharkiv: PP «Inhvin».
- Krasnozhon, O. O. *Pedahohika partnerstva – yakisno novyi riven vzaiemovidnosyn mizh uchashnykamy osvitnoho protsesu.* URL: <https://vseosvita.ua/library/pedagogika-partnerstva-akisno-novij-riven-vzaemovidnosyn-mizh-uchasnykamy-osvitnoho-protsesu-220603.html>
- Kushnir, V. M. *Formuvannia umin pedahohichnoho spilkuvannia z batkamy u maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity.* URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/>
- Kushnir, V. *Psykhologo-pedahohichni aspekty upravlinnia yakistiu vzaiemodii z batkamy v umovakh doshkilnoho navchalnoho zakladu.* URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/214651.pdf>
- Lashchenko, O. V. *Spivpratsia simi ta zakladu doshkilnoi osvity yak neobkhidna umova formuvannia ta rozvytku osobystosti dytyny.* URL: <https://vseosvita.ua/library/spivpraca-simi-ta-zakladu-doshkilnoi-osviti-ak-neobkhidna-umova-formuvanna-ta-rozvitku-osobystosti-ditini-321687.html>
- Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava. (1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
- Nadtoka, Yu. O. *Batkivski intensyvy – zasib spivpratsi ZDO z simieiu dlia vsebichnoho rozvytku ta vykhovannia ditei.* URL: <https://www.dnz210.zp.ua/gallery/>
- Pasichnyk, N. O. (2016). *Konsultatsiia dlia batkiv z elementamy treninhovoi roboty «V sadochok bez sliz».* Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika, (25), 94-99. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:86JWwzuBlVoJ:pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/viewFile/110/126+&cd=11&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
- Pentsaliuk, I. V. *Spivpratsia z simiamy vykhovantsiv DNZ yak forma optymizatsii vykhovnoho protsesu ta korektsiino-rozvyvalnoi roboty (ratsionalne zerno).* URL: http://bnrc-kam-pod.at.ua/Pedagogu/Z_DOSVIDY/dosvid_pencaljuk.pdf
- Perepeliuk, I. (2017). *Dosvid Polshchi z orhanizatsii partnerstva simi i doshkilnoho navchalnoho zakladu u vykhovanni dytyny.* Pedahohichni protses: teoriia i praktyka, (4), 152-158. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:9ow56n_697EJ:nbuv.gov.ua/j-pdf/ppptp_2017_4_28.pdf+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
- Perepeliuk, I. R. (2018). *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy partnerstva doshkilnoho navchalnoho zakladu i simi v respubliki Polshcha. (Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk).* Ivano-Frankivsk.
- Pro derzhavnu dopomohu simiam z ditmy: Zakon Ukrainy. (1992, 21 lystopada). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/150832_590186
- Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy. (1997, 21 travnia). URL: https://kodeksy.com.ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini.htm
- Pro osvitu: Zakon Ukrainy. (2017, 5 veresnia). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

- Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy. (2013, 8 chervnia). URL: <http://zakon4.pada.gov.ua/laws/show/2402-14>
- Pro orhany i sluzhby u spravakh ditei ta spetsialni ustanovy dlia ditei: Zakon Ukrainy. (nevidomo). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-В1>
- Pro povnu zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy. (2020, 16 sichnia). URL: https://urst.com.ua/act/pro_povnu_zahalnu_serednyu_osvitu
- Rozhko-Pavlyshyn, T. A. (2018). Vzaiemodiia z simieiu – priorytetnyi napriam diialnosti zakladu doshkilnoi osvity. *Molodyi vchenyi*, 11(63), 697-701. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/156.pdf>
- Solonska, A. (2019). Vzaiemodiia pratsivnykiv zakladiv doshkilnoi osvity z suchasnymy simiamy. *Problemy osvity*, S. 131-140.
- Tarabasova, L. H. (2016). *Vykhovuemo sotsialno kompetentnoho doshkilnyka*. Dnipropetrovsk.
- Turishcheva, N. V. Opys systemy prosvitnytskoi roboty z batkamy «Dzherelo batkivskykh znan». URL: <https://vseosvita.ua/library/spivpraca-z-batkami-zdoozis-sistemi-prosvitnickoi-roboti-z-batkami-vihovanciv-349558.html>
- Shkliar, N. A. (2016). Adaptatsiia dytyny molodshoho doshkilnogo viku do DNZ: vzaiemodiia vykhovateliv z batkamy. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 20(2), 324-336. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%282%29_32

Alona Filimoniuk,

Methodologist of the Scientific and Methodological
Laboratory of Preschool Education, Department of Preschool
and Primary Education SHEI
of «Odessa Academy of In-Service Education»
Odesa, Ukraine

alenafilemonuk500@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-1899-2573>

PECULIARITIES OF PARTNERSHIP INTERACTION BETWEEN PRESCHOOL EDUCATOR AND PARENTS: EFFECTIVE PRACTICES

Abstract. The article reveals the essence of partnership pedagogy as an important component of the modernization of preschool education in the context of transformational changes taking place in modern Ukrainian society. Attention is focused on the paradigm shift in educational interaction, which consists in the transition from the authoritarian model to the subject-subject type between all participants in the educational process. The importance of forming partnerships between a child, a teacher and parents as a condition for the effective development of the preschool child's personality and the formation of a positive microclimate in preschool education is considered. The key principles of partnership pedagogy are defined: equality, trust, mutual responsibility, respect, openness and cooperation. The main functions of partnerships are analyzed, including socializing, adaptive, educational, developmental, and integrative. The most effective forms of implementing pedagogical partnership are considered: joint planning of the educational process, parent clubs, family holidays, trainings for teachers and parents. Particular attention is paid to the mechanisms for the implementation of pedagogical partnership, including the formation of communicative competence of teachers and the creation of information and educational resources for parents. The position on the introduction of partnerships that contribute to the creation of a positive educational environment, the development of social and life competencies of preschool children, the improvement of teachers' professional skills and the active involvement of parents in the life of preschool education is substantiated. The article provides methodological recommendations for teachers on optimizing the pedagogy of partnership in preschool education.

Key words: partnership pedagogy, preschool education, partnership interaction, teacher, parents, children, educational environment.

Дата надходження до редакції 04.08.2025

© Філімонюк А. С., 2025